

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОКРАЩЕННЯ

У статті досліджуються фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства. Виконано розрахунок найбільш інформативних та значущих аналітичних коефіцієнтів, які відображають основні аспекти фінансової стійкості підприємства (на прикладі ПАТ «ЮГцемент»). Запропоновано заходи щодо удосконалення управління фінансовою стійкістю суб'єктів господарювання.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства; фінансовий стан; зовнішні чинники; внутрішні чинники; власний капітал; позиковий капітал.

Постановка проблеми. Ринкові умови господарювання, що характеризуються високим ступенем невизначеності, необхідність налагодження горизонтальних та вертикальних зв'язків з кінця 90-х років ХХ століття зумовили появу проблеми забезпечення фінансової стійкості підприємств з метою зниження імовірності потрапляння в область фінансової неспроможності (банкрутства). Значимість дослідження розв'язання цієї проблеми суттєво зросла в останні роки у зв'язку з фінансовою кризою 2009 року, яку Україна в повній мірі так і не змогла здолати. Пізніше ситуація ускладнилася соціально-політичними негараздами та зростанням залежності від зовнішніх постачальників енергетичних ресурсів, зростанням цін останніх та скороченням рівня виробництва українськими підприємствами. Багато підприємств утрималося за рахунок диверсифікації бізнесу, державної підтримки та державних закупівель, інші так і не змогли закріпити свій фінансовий стан на належному рівні [5].

Уникнути впливу зовнішніх чинників для таких підприємств не представляється можливим, оскільки вони надто залежні від ринкової кон'юнктури і тому мають постійно вибудовувати адаптивні механізми, що включають покращення фінансової стійкості за рахунок удосконалення фінансового менеджменту, застосування новітніх методів управління фінансами, зокрема, джерелами фінансування господарської діяльності, прогнозування та планування фінансової діяльності.

Необхідність підвищення фінансової стійкості підприємств будівельної галузі викликана особливостями фінансового забезпечення їх господарської діяльності, що передбачає тривалий цикл виробництва, сезонну динаміку попиту тощо. Управління фінансовою стійкістю цих підприємств в сучасних умовах здійснюється на рівні утримання підприємства в рам-

ках мінімальної платоспроможності. В той же час, економічна практика свідчить, що такі фірми часто неспроможні в повній мірі виконати взяті на себе контрактні зобов'язання; не володіють методами прогнозування інфляції, курсу іноземної валюти, ставки позичкового відсотку, що погіршує якість фінансового планування.

Звідси можна припустити, що покращення фінансової стійкості підприємств може бути забезпечено за рахунок розробки комплексу заходів з удосконалення управління джерелами фінансування підприємства, прогнозування та фінансового планування, побудови системи показників та критеріїв для оцінки фінансової стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад в оцінювання фінансової стійкості підприємства внесли відомі вітчизняні та закордонні вчені: Білик М. Д., Білуха Н. Г., Бланк І. О., Бріггем С. Ф., Ковальов В. В., Кондратьєв О. В., Савицька Г. В., Шеремет А. Д. та ін. Вирішення цієї проблеми також знайшло відображення в роботах Азаренкової Г. М., Гриньової В. М., Гудзь О. Є., Єрмошенка М. М., Заруби О. Д., Крамаренка Г. О., Поддєрьогіна В. В., Пономаренка В. С., Сопко, А. М., Тарасенко Н. В. та ін. Також над науковими статтями з даного питання працювали провідні вчені, такі як: Плиса В. Й., Котляр М. Л., Кондрат'єв О. В., Крейніна М. Н., Терещенко О. О., Білик М. Д., Свешнікова М. С., Чупров С. В.

Незважаючи на велику кількість праць, які присвячені проблемам оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємств, у світі практично відсутні розробки щодо формування цілісного процесу управління нею в сучасних умовах, що поглиблює актуалізацію дослідження в цьому напрямку. Незважаючи на глибоке опрацювання проблем управління фінансо-

вою стійкістю суб'єктів господарювання, не достатньо дослідженими залишаються питання вибору та реалізації на практиці напрямків її зміцнення

Метою статті є визначення чинників, які обумовлюють фінансову стійкість підприємств, та розробка пропозицій щодо її підвищення.

Виклад основного матеріалу. В останні роки кількість підприємств зазнала значних скорочень, що обумовлює необхідність керівництва пильно стежити

за фінансовим станом підприємств, у тому числі приділяти значну увагу фінансовій стійкості та факторам, які її забезпечують. Отже, існує необхідність класифікувати фактори, що впливають на фінансову стійкість, визначені різними науковцями.

Патуга О. С. у своїй статті запропонував наступну класифікацію чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємств

Зовнішні або екзогенні чинники	Внутрішні або ендегенні чинники
Загальноекономічні: темпи росту ВВП; темпи росту інфляції; характер податкової системи; темпи росту реальних доходів громадян, темпи росту безробіття	Організаційні: рівень маркетингу; рівень використання основних засобів; диверсифікованість асортименту продукції; рівень виробничого менеджменту
Ринкові: монополізм на ринку; рівень попиту; рівень пропозиції; стан валютного ринку	Інвестиційні: рівень використання інвестиційних ресурсів; величина отриманих обсягів прибутку по запланованим проектам; інвестиційний менеджмент
Інші: політична ситуація; демографічна ситуація; стихійні лиха	Фінансові: характер фінансової стратегії, величина частки позичкового капіталу; величина частки дебіторської заборгованості; рівень вартості капіталу; рівень фінансових ризиків; фінансовий менеджмент

Джерело: [4].

Подана класифікація факторів фінансової стійкості підприємств є підґрунтям її забезпечення в умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища.

Фінансова стійкість підприємства може бути визначена такими показниками як:

- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт концентрації залученого капіталу;
- коефіцієнт заборгованості;
- коефіцієнт маневреності власних коштів;
- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт забезпеченості оборотних активів.

Для більшої об'єктивності в даній статті обмежено коло досліджуваних підприємств рамками окремої галузі промисловості (для прикладу будівельної). За результатами дослідження виявлено, що одним із безперечних лідерів на ринку України в даній галузі є ПАТ «ЮГцемент». То ж дослідження стану управління фінансовою стійкістю будівельних підприємств виконаю на матеріалах саме даного підприємства [3].

Аналіз фінансової стійкості робитиму за здійсненим розрахунком показників фінансової стійкості (див. табл. 2).

Таблиця 2

Показники фінансової стійкості підприємства ПАТ «ЮГцемент»

Показник	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Коефіцієнт автономії	0,49	0,36	0,35	0,40	0,38	0,06	-0,30
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,56	0,64	0,65	0,60	0,61	0,94	1,30
Коефіцієнт маневреності власного капіталу, %	-0,38	-1,06	-1,01	-0,73	-0,75	-10,91	3,45
Коефіцієнт фінансової залежності	2,05	2,79	2,85	2,47	2,63	16,55	-3,35
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,87	0,56	0,54	0,68	0,62	0,06	-0,23
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,25	1,54	2,17	2,38	1,98	11,85	-2,53
Окупність активів	1,64	1,82	1,31	1,04	1,33	1,40	1,32

Джерело: складено автором.

Аналізуючи показники, які характеризують фінансову стійкість підприємства, можна зробити такі висновки, що коефіцієнт автономії за період 2010–2016 року в динаміці зменшується та на 2016 рік становить -0,3 і є меншим за нормативне значення (0,5), а це характеризує підприємство як таке, що має недостатню величину власного капіталу у структурі всього капіталу підприємства, тобто підприємство залежне від зовнішніх джерел фінансування.

Оберненим показником до коефіцієнта автономії є коефіцієнт концентрації залученого капіталу, що показує скільки залученого капіталу припадає на одиницю всього капіталу підприємства, його значення для даного підприємства становить на 2016 рік 1,3, і в динаміці він зростає (на 0,74), що також не відповідає нормативному значенню.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу задовольнив нормативне значення лише в 2016 році, усі попередні роки ситуація із мобільністю використання власних коштів підприємством була критичною.

Коефіцієнт фінансової стабільності у динаміці зменшується і не відповідає нормативному значенню (>1), що свідчить про фінансову нестабільність підприємства.

Коефіцієнт оборотності капіталу свідчить про те, що найбільш ефективно використання капіталу власниками було здійснено в 2015 році, щодо 2016 року, то ситуація змінилася, тобто товари було продано підприємством на кошти залучені не від власників.

Щодо окупності активів, то протягом досліджуваного періоду ситуація майже не змінилася, тобто окупність в середньому по роках становить 1,5 року. Дана тенденція свідчить про постійне зростання ефективності роботи компанії, що дозволяє говорити про гарні перспективи подальшого розвитку.

В результаті аналізу показників діяльності підприємства було встановлено, що в ПАТ «ЮГцемент» незадовільний фінансовий стан, про що свідчить низький рівень показників фінансової стійкості. Спричинений в основному недостатньою величиною власного капіталу у структурі всього капіталу підприємства, тобто підприємство залежне від зовнішніх джерел фінансування. Тож виникає необхідність спрямувати вагомі зусилля на співвідношення позичкового і власного капіталу до оптимального розміру.

Щоб досягти удосконалення управління фінансовою стійкістю ПАТ «ЮГцемент», як і для багатьох інших підприємств будівельної галузі необхідно:

- збільшувати частку власного оборотного капіталу в вартості майна і добиватися, щоб темпи росту власного оборотного капіталу були вище темпів росту позикового капіталу (збільшення коефіцієнта покриття активів власним оборотними коштами);

- слід збільшити обсяг інвестицій в основний капітал і його частку в спільному майні організації;

- необхідно підвищувати оборотність оборотних коштів підприємства, обсяг яких в ході аналізу фінансової стійкості оцінено як недостатній (так джерела власних коштів направлялися впродовж досліджуваних років, головним чином, у необоротні активи);

- особливо звернути увагу на необхідність приросту найбільш ліквідних активів;

- вжити заходів щодо приросту власних джерел коштів і скорочення позикових пасивів;

- необхідно збільшити чистий дохід тоді підприємство зможе підвищити свій рівень фінансової стійкості. Для отримання більшого доходу підприємство повинно покращувати якість товарів та послуг, що надаються, відповідно до вимог ринку і безпосередньо самих споживачів;

- оптимізувати структуру капіталу, щоб співвідношення між власним і залученим капіталом становило 50:50;

- збільшення розміру статутного капіталу до 15 %;

- контролювати й оперативно реагувати на хід виконання фінансового плану [6].

Дефіцит власного капіталу можна зменшити за рахунок прискорення його оборотності шляхом скорочення виробничо-комерційного циклу, наднормативних залишків запасів, незавершеного виробництва і т. д.

Найбільш радикальним напрямом підвищення фінансової стійкості являється пошук внутрішніх резервів по збільшенню прибутковості виробництва і досягненню безбиткової роботи за рахунок більш повного використання виробничої потужності підприємства, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції, зниження її собівартості, раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, скорочення невиробничих витрат і втрат.

Основну увагу при цьому потрібно приділити питанням ресурсозбереження: впровадження прогресивних норм, нормативів і ресурсозберігаючих технологій, використання вторинної сировини, організації дієвого обліку та контролю за використанням ресурсів, вивчення і впровадження передового досвіду в здійсненні режиму економії, матеріального і морального стимулювання працівників за економію ресурсів і скорочення непродуктивних витрат і втрат [1].

Використання вищезазначених методів та інформаційних систем в плануванні і аналізі діяльності ПАТ «ЮГцемент» дозволить підприємству більш ефективно планувати фінансові ресурси, мінімізувати ризик настання банкрутства, та допоможе ефективніше управляти виробничими процесами на підприємстві.

Однією з головних проблем для ПАТ «ЮГцемент» як і для багатьох інших підприємств, є низький рівень окремих показників фінансової стійкості (автономії, маневреності), обумовлений недостатньою величиною власного капіталу для фінансування діяльності господарюючого суб'єкта.

Рекомендованими напрямками структуризації власного капіталу є наступні: збільшення розміру статутного капіталу, зростання величини резервного капіталу (оптимально – більше 15 %), використання додаткового капіталу (рекомендоване значення – менше 20 %) та нарощування нерозподіленого прибутку.

Для забезпечення оптимізації структури власного капіталу необхідно здійснити систему заходів:

- 1) спрямування значних розмірів додаткового капіталу на збільшення статутного капіталу, що в

свою чергу сприятиме диверсифікації господарської діяльності підприємств, а отже і їх прибутковості;

2) створення фондів і резервів, зокрема, дивідендного резерву для реалізації стабільної дивідендної політики, яка буде сприяти зростанню ринкової вартості товариства.

Щоб запобігти фінансовій неплатоспроможності підприємств і як наслідок – зниженню фінансової стійкості необхідно розглянути оцінку можливостей рефінансування дебіторської заборгованості.

Підприємство для трансформування дебіторської заборгованості в грошові кошти може застосувати наступні форми рефінансування [2]:

- факторинг;
- облік векселів, виданих покупцям продукції;
- форфейтинг.

То ж одним із стратегічних завдань підприємств є необхідність впровадження в життя запропонованих заходів, які забезпечать достатній рівень фінансової стійкості, а відповідно і її зміцнення.

Висновки. Фінансова стійкість – здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігаючи рівновагу своїх активів і пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість в умовах допустимого рівня ризику.

На фінансову стійкість впливають різні чинники, як внутрішнього, так і зовнішнього, щодо підприємства походження: структура та динаміка

витрат, галузева належність, структура послуг, розмір уставного капіталу, стан майна і фінансових ресурсів, рівень платоспроможного попиту, конкуренція, економічні умови господарювання, зовнішньоекономічні зв'язки, податкова, кредитно-фінансова, облікова, інвестиційна політика тощо. Важливими чинниками, від яких залежить фінансова стійкість підприємства, є саме внутрішні чинники, такі, як якість управління прибутком підприємства та структурою його позикових і власних коштів.

Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами та визначається співвідношенням власних і позикових коштів, активів та джерел їх фінансування.

Головною проблемою вітчизняних підприємств є низький рівень окремих показників фінансової стійкості, обумовлений недостатньою величиною власного капіталу для фінансування діяльності господарюючого суб'єкта. На сьогоднішній день для переважної більшості підприємств актуальним питанням виступає оптимізація структури капіталу, основними критеріями якої є максимізація рівня прогнозованої фінансової рентабельності та мінімізація вартості капіталу.

То ж одним із стратегічних завдань підприємств є приведення співвідношення власного і позикового капіталу до оптимального співвідношення, яке забезпечить і максимальний рівень фінансової рентабельності, і достатній рівень фінансової стійкості, а відповідно і її зміцнення.

Список використаних джерел

1. Башнянин Г. І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення / Г. І. Башнянин, І. В. Лінтур // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип. 2 (02). – С. 98–101.
2. Данильчук І. В. Рефінансування дебіторської заборгованості як засіб підвищення платоспроможності підприємств на сучасному етапі / І. В. Данильчук // Економічний вісник університету. – 2013. – Вип. 20 (1). – С. 58–63
3. Зазуляк Х. С. Фінансова стійкість підприємства та фактори, що впливають на неї [Електронний ресурс] / Х. С. Зазуляк // Студентський науковий вісник «Керівник. ІНФО». – 2014. – Режим доступу : <http://kerivnyk.info/2014/04/zazulyak.html>.
4. Патута О. С. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства / О. С. Патута, К. Є. Пришко // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. 2. – С. 323–327
5. Публічне акціонерне товариство «ЮГцемент» [Електронний ресурс] // Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України (АРІФРУ). – Режим доступу : <http://smida.gov.ua/db/participant/00293031>.
6. Рябенко Г. М. Шляхи покращення фінансового стану підприємства / Г. М. Рябенко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 7. – С. 105–108.

*Е. А. Цылицкая,
С. Н. Сысан,*

Черноморский национальный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина

ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ И ПУТИ ЕЕ УЛУЧШЕНИЯ

В статье исследуются факторы, влияющие на финансовую устойчивость предприятия. Произведен расчет наиболее информативных и значимых аналитических коэффициентов, которые отображают основные аспекты финансовой устойчивости предприятия (на примере ПАО «ЮГцемент»). Предложены меры по усовершенствованию управления финансовой устойчивости субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: финансовая устойчивость предприятия; финансовое состояние; внешние факторы; внутренние факторы; собственный капитал; заемный капитал.

*O. O. Tsyplitska,
S. M. Sysan,*

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

FINANCIAL STABILITY OF ECONOMIC ENTITIES AND WAYS OF ITS IMPROVEMENT

The paper deals with determinants influencing on financial stability of the enterprise. The calculations of the most informative and significant analytical coefficients that reflect the basic aspects of financial stability of PJS «YUGtsement» were made. The measures to improve the management of financial stability of economic entities were suggested.

Key words: financial stability of the enterprise; financial statement; external determinants; internal determinants; equity; borrowed capital.

Рецензенти: *Горлачук В. В.*, д-р екон. наук, професор;
Навроцький С. А., д-р екон. наук, професор.

© Ципліцька О. О., Сисан С. М., 2017

Дата надходження статті до редколегії 20.06.2017